

Felsefe Arkivi

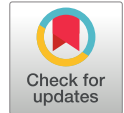
Archives of Philosophy

Araştırma Makalesi | Research Article

 Açık Erişim | Open Access

Filozof Odaklı ve Sorun Odaklı Felsefe Ayrımı Işığında Türkiye'deki Yakın Dönem Felsefe Çalışmalarına Bir Bakış

An Overview of Recent Philosophical Works in Türkiye in the Light of the
Distinction Between Philosopher-Based and Problem-Based Philosophy

Alper Yavuz¹

¹ Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Bilim Tarihi Ve Felsefesi Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

Öz

Bu çalışmadaki ilk amacım, felsefe çalışmalarını bölümlemeyi sağlayacak bir ayrımın neye dayanması gerektiğini araştırmaktır. İlk olarak kıta felsefesi ve analitik felsefe ayrımını, ardından felsefe tarihi ve sistematik felsefe ayrımını inceliyor ve bunların yeterince açık ve kapsamlı olmadığı sonucuna varıyorum. Üçüncü ayrım olan filozof odaklı felsefe ve sorun odaklı felsefe ayrımı istenen kapsayıcılığı sağlamaktadır. Bu ayırmada ölçüt, felsefi çalışmanın bir filozofun görüşlerini açıklığa kavuşturmayı mı çalıştığı yoksa kendi başına bir felsefe sorununa yanıt mı aradığıdır. Sonrasında filozof odaklı ve sorun odaklı felsefe ayrımını kullanarak, Türkiye'de son 20 yılda tamamlanan doktora tezlerini inceliyorum. Bu inceleme, filozof odaklı tezlerin son 20 yılda felsefede açıkça baskın olduğunu gösteriyor. Ancak bu inceleme aynı zamanda sorun odaklı tezlerin sayısının son dönemde arttığını da gösteriyor. Bu artışı değerlendirmek için felsefe yapmaya yönelik iki yaklaşımı karşılaştırıyorum. Hem filozof odaklı hem de sorun odaklı incelemelerin araştırmacının felsefi gelişimine yapabileceği katkıları ve yol açabileceği eksiklikleri tartıştıktan sonra, bu iki yaklaşımdan hangisinin toplumun akademik felsefeden beklentilerini karşılamaya daha uygun olduğu sorusunu soruyorum. Filozofların yalnızca soyut tartışmalara girdiği ya da geçmişteki figürlere takılıp kaldığı gibi eleştirilere yanıt verilememesi, felsefenin akademideki yerini kaybetmesine neden olabilir. Bu açıdan bakıldığında, sorun odaklı felsefe toplumsal gereksinimlere pratik katkılarda bulunmaya daha uygundur.

Abstract

My first aim in this study is to investigate what a distinction should be based on that would allow us to categorise philosophical works. I first examine the distinction between continental philosophy and analytic philosophy, then the distinction between history of philosophy and systematic philosophy, and conclude that these are not sufficiently clear and comprehensive. The third distinction, between philosopher-based philosophy and problem-based philosophy, provides the desired comprehensiveness. In this distinction, the criterion is whether the philosophical work seeks to clarify the views of a philosopher or whether it seeks an answer to a philosophical problem on its own. Using the distinction between philosopher-based and problem-based philosophy, I then examine the doctoral theses completed in Türkiye in the last 20 years. This examination shows that philosopher-based theses have clearly dominated the philosophical scene in the last 20 years. However, this examination also shows that the number of problem-based theses has increased in the recent period. In order to evaluate this increase, I compare two approaches to doing philosophy. After discussing the contributions that both philosopher-based and problem-based studies can make to the philosophical development of the researcher, and the shortcomings that they can cause, I ask which of these two approaches is better suited to meet society's expectations from academic philosophy. Failure to answer criticisms such as that philosophers only engage in abstract discussions or are stuck

Atıf | Citation: Yavuz, Alper. "An overview of recent philosophical works in Türkiye in the light of the distinction between philosopher-based and problem-based philosophy". *Felsefe Arkivi-Archives of Philosophy* no. 62 (2025): 1-12. <https://doi.org/10.26650/arcp.1572681>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2025. Yavuz, A.

 Sorumlu Yazar | Corresponding author: Alper Yavuz alper.yavuz@msgsu.edu.tr

on figures from the past may result in philosophy losing its place in the academy. From this point of view, problem-based philosophy is better suited to making practical contributions to social needs.

Anahtar Kelimeler Felsefede yöntem · Türkiye'de felsefe · filozof odaklı felsefe · sorun odaklı felsefe · kıta-analitik ayrımı

Keywords Method in philosophy · philosophy in Türkiye · philosopher-based philosophy · problem-based philosophy · the continental-analytic distinction

Yazar Notu Bu çalışmanın daha önceki bir sürümü 30 Mayıs 2024 tarihinde Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinde düzenlenen *Türkiye'de Felsefe Yapmak* sempozyumunda sunulmuştur.

Author Note An earlier version of this work was presented at the *Philosophizing in Türkiye* symposium held at Mimar Sinan Fine Arts University on 30 May 2024.

Extended Summary

My first aim in this study is to investigate what a distinction should be based on that would allow us to categorise philosophical works. First, I examine the distinction between continental philosophy and analytic philosophy. One way of doing this is to compare these two traditions in terms of subject matter. Although in the first half of the 20th century analytic philosophy excluded some of the basic areas of philosophy, such as ethics, aesthetics and metaphysics, in the second half of the 20th century this changed. These areas are now seen as central to the analytic tradition. Something similar can be said if one compares the two traditions in terms of writing style, use of metaphor and thought experiment, and style of argument. I argue that neither of these gives us a proper criterion for making sense of the analytic-continental distinction, which means that this distinction is not comprehensive enough to categorise philosophical works. Second, I discuss the distinction between history of philosophy and systematic philosophy, which is often used in Türkiye to group faculty members in philosophy departments. This distinction is also not promising for categorising philosophical works, because it seems to assume that a non-historical work is systematic, or that a systematic work does not require historical discussion. The third distinction, between philosopher-based philosophy and problem-based philosophy, provides the desired comprehensiveness. In this distinction, the criterion is whether the philosophical work seeks to clarify the views of a philosopher or whether it seeks an answer to a philosophical problem on its own. The titles of the philosopher-based works are usually of the form "The concept/problem of x in philosopher A". The content of the work forces the writer to refer to one or more philosophers (or philosophical schools) in the title. The problem-based works, on the other hand, do not essentially depend on the views of other philosophers.

Using the distinction between philosopher-based and problem-based philosophy, I then examine the doctoral theses completed in Türkiye in the last 20 years. It is plausible to assume that the doctoral thesis is one of the most important (if not the most important) piece of writing in one's academic career. In most cases, it determines later research interests. To carry out this examination of doctoral theses, I used the Council of Higher Education's open thesis database. This research involved looking at the title, abstract and table of contents of the thesis. In some cases, it was necessary to read parts of the main text in order to categorise the thesis.

This examination shows that philosopher-based theses have clearly dominated the philosophical scene in the last 20 years. However, this examination also shows that the number of problem-based theses has increased in the recent period. In order to evaluate this increase, I compare two approaches to doing philosophy. After discussing the contributions that both philosopher-based and problem-based studies can make to the philosophical development of the researcher, and the shortcomings that they can cause, I ask which of these two approaches is better suited to meet society's expectations from academic philosophy. Failure to answer criticisms such as that philosophers only engage in abstract discussions or are stuck on figures from the past may result in philosophy losing its place in the academy. From this point of view, problem-based philosophy is better suited to making practical contributions to social needs. The recent growth of interest in social epistemology and the social philosophy of language are promising examples of how philosophy can respond to social needs.

In sum, problem-based philosophy is better at showing non-philosophers why philosophical problems are important by addressing these problems on their own, rather than through the mediation of a particular philosopher. In this respect, it is positive that there is a growing interest in problem-based philosophy at the doctoral level in Türkiye.

GİRİŞ

Bu yazıdaki amacım Türkiye'de son dönemde yapılmış felsefe çalışmalarında nasıl bir felsefe yaklaşımının egemen olduğunu saptamak ve bu durumun bir değerlendirmesini yapmaktır. Bu amaçla öncelikle felsefe çalışmalarının izledikleri yaklaşıma göre nasıl bölümlenmesi gerektiği konusunu tartışıp bu konuda yapılabilecek en kapsayıcı ayrımın filozof odaklı felsefe çalışmalarıyla sorun odaklı felsefe çalışmaları arasında olduğunu savunacağım. Sonrasında Türkiye'de yakın dönemde (son 20 yılda) yapılmış doktora tezleri incelendiğinde sorun odaklı ve filozof odaklı felsefe yapma yaklaşımlarından hangisinin baskın olduğunu ve bu konudaki eğilimlerin değişip değişmediği sorusunu araştıracağım. Son olarak iki felsefe yapma yaklaşımının felsefecilerin felsefe yapmaya bakış açıları üzerinde nasıl etkide bulunduğunu ve günümüzde felsefeye yönelik toplumsal beklentilerin karşılanmasında felsefe yapma yaklaşımlarından hangisinin daha elverişli olduğunu tartışacağım.

Felsefe Çalışmalarını Nasıl Bölümlemeli?

Yaklaşımlarına göre felsefe çalışmalarını bölümlemek istersek şu üç ayrıma başvurabiliriz:

- Kıta felsefesi / analitik felsefe
- Felsefe tarihi / sistematik felsefe
- Filozof odaklı / sorun odaklı

Bu ayrımları sırasıyla inceleyelim.

Kıta Felsefesi / Analitik Felsefe Ayrımı

Kıta felsefesi ve *analitik felsefe* 20. yüzyılda ortaya çıkmış felsefe gelenekleri olarak nitelendirilirler. Peki felsefe çalışmalarını bu gelenek ayrımına göre bölümleyebilir miyiz? Bunun için bu iki gelenekteki çalışmaları hangi ölçüte göre ayıracağımızı belirlemeliyiz.

İlk olarak bu iki geleneği ilgilendikleri konulara göre ayırmayı deneyebiliriz. Başlangıçta analitik felsefe çoğunlukla bilim felsefesi, dil felsefesi ve mantık gibi sınırlı konularla ilgileniyordu. Etik, estetik ve hatta metafizik gibi felsefenin temel alanları felsefe araştırmasının dışında tutuluyordu. Ancak bu durum 20. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak hızla değişti. Hem metafizik, analitik geleneğin en önde gelen konularından biri oldu hem de etik, estetik tartışmalar analitik felsefecilerin ilgi alanına girdiler. İki felsefe geleneğindeki konu farklılıklarının ortadan kalkmasına çarpıcı bir örnek kıta felsefesinin kurucu tartışmalarından kabul edilen varoluş sorununun bugün analitik felsefenin bir konusu olarak kabul edilmesi ve bir “analitik varoluşçu” felsefeden söz edilmesidir.¹ Öyleyse bu iki gelenekteki çalışmaları konularına bakarak ayırt etmek olanaklı olmaz.

İkinci olarak kıta felsefesi ve analitik felsefe gelenekleri arasındaki ayrımın biçim bakımından yapılması gerektiği söylenebilir. İki geleneğin klasik metinleri düşünüldüğünde aralarında bir biçim farkı olduğu ortadadır. Buna karşılık günümüzde akademik çalışmaların, özellikle de makale biçimindekilerin, belirli ölçütleri sağlaması beklenmektedir. Bu durum felsefe makalelerinin, içerikleri ne kadar farklı olursa olsun, anlatım özellikleri bakımından birbirine benzemesi sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle biçim de aradığımız ölçüt olamaz.

Üçüncü olarak söz konusu felsefe geleneklerini metaforlara ve düşünce deneylerine başvurma bakımından ayırmak önerisi gelebilir. Bu öneriye göre kıta felsefesinde metaforlar, analitik felsefede ise düşünce deneyleri yaygın kullanılırlar. Bu iki geleneğin ayırt edici özellikleri bu dilsel/kavramsal araçların kullanımın-

¹Bu alanda örneğin yakın dönemde gündeme gelmiş *dönüştürücü deneyim* kavramı çevresinde tartışmalar yapılmaktadır. Bkz.: L. A. Paul, *Transformative Experience* (Oxford: Oxford University Press, 2014).

da aranabilir. Kıta felsefesi geleneğinde metaforlara özel olarak ilgi duyan filozoflar bulunduğu bir gerçektir. Örneğin Heidegger'in ünlü "Dil varlığın evidir." tümcesi sık alıntılanan metaforlardan biridir. Analitik felsefe geleneğinde anlatımın olabildiğince açık kılınması özel olarak vurgulanır. Bu nedenle metaforlardan uzak durulması gerektiği düşünülebilir ancak durum böyle değildir. Bir dilsel araç olarak metaforların yarattığı anlatım olanaklarından analitik felsefe tartışmalarında da yararlanır. Örneğin zaman felsefesinde metaforlara sıklıkla başvurulur.² Bunun yanı sıra metaforun dilde nasıl iş gördüğüne yönelik hem felsefede hem de psikoloji gibi deneysel alanlarda çokça araştırma yapılmaktadır. Bu da analitik felsefecilerin metafor kullanımı konusundaki çekincelerini azaltıyor denebilir.³ Düşünce deneylerine geldiğimizdeyse her ne kadar analitik felsefenin, sezgileri zorlayan düşünce deneylerine (Putnam'ın ikiz dünya senaryosu ya da Chalmers'in zombi uslamlaması gibi) başvurduğu çokça dile getirilse de düşünce deneylerinin analitik geleneğe özgü olduğu söylenemez. Örneğin Nietzsche'nin *bengi dönüş* (eternal recurrence) senaryosu kıta felsefesi geleneğinde çokça tartışılan bir düşünce deneyidir. Ayrıca düşünce deneyi kavramı kurgusal edebiyat yapıtlarını ve filmleri de içerecek genişlikte ele alınırsa, kıta felsefesinde bu alana yönelik önemli bir ilginin olduğu söylenebilir. Örneğin Deleuze (2015)⁴ *Alice Harikalar Diyarında* romanına çokça gönderim yaparken, Žižek (2014)⁵ ise *Matrix* filmi üzerinden bir felsefi tartışma yürütür. Felsefe tarihine baktığımızda da ünlü düşünce deneyleriyle karşılaşırız. Descartes'ın kötü cini ya da İbni Sina'nın uçan insanı gibi çok sayıda örnek bulabiliyoruz. Dolayısıyla temel felsefi araçlar olan metaforların ve düşünce deneylerinin kullanımının felsefe yaklaşımlarını ayırmak için bir ölçüt olarak alınması uygun olmaz.

Burada elbette şöyle bir karşı çıkış gelebilir: Metaforlar ve düşünce deneyleri hem kıta felsefesinde hem de analitik felsefede görülebiliyor olsa da ikisi arasında önemli bir fark bulunur. Metaforlar kıta felsefesi için çok temel bir araçken analitik felsefede daha seyrek görülür. Benzer biçimde düşünce deneyleri analitik felsefe için olmazsa olmazken kıta felsefesinde çok daha az görülür. Bu durumda bu dilsel/düşünsel araçların kullanımsal öneminden iki yaklaşımı ayırt etmek için yararlanılamaz mı? Buradaki saptama iki felsefe geleneğinin eldeki örnekleri için doğru olsa bile bunun ayırıcı bir özellik olduğunu düşünmek hatalıdır. Ortada ilineksel bir farklılık olduğunu söylemek uygun olur. Bu farklılığın zamanla ortadan kalkmasını beklemek de gerçekçi bir beklenti olacaktır. Metaforun salt sözü süsleme amacıyla kullanıldığı ve anlamı bulanıklaştığı düşüncesi bir zamanlar analitik felsefede baskındı. Yukarıda belirtildiği üzere yeni çalışmalarla metaforun dilsel işlevinin ve öneminin daha iyi anlaşılmasına başlanması analitik felsefenin metafora bakışını değiştiriyor. Bunun sonucu olarak metafor kullanımının analitik felsefede de artması beklenebilir. Düşünce deneyleri ve kıta felsefesi ilişkisi için de benzer şeyler söylenebilir. Düşünce deneylerinin işlevinin aydınlatılmasına yönelik felsefi yöntem ve sezgilerin felsefi uslamlamadaki rolü konularında çok sayıda yeni çalışma yapılıyor.⁶ Bu çalışmaların kıta felsefesinde de etkisinin olacağı ve düşünce deneylerinin kullanımını daha da yaygınlaştacağı beklentisine girebiliriz.

Son olarak analitik felsefe metinlerinin uslamlamalı bir yapıda olduğu, kıta felsefesi metinlerinde ise savunulan düşüncelerin edebî metinlerdekine benzer bir çerçeve içinde sunulduğu gibi bir ayırımdan yararlanma önerisi getirilebilir. Ancak bu öneri de istenilen sonucu veremez. Başarılı bir felsefe metninin

²Zaman felsefesinde etkili olmuş görüşlerden biri zamanı hareket eden spot ışığı (the moving spotlight) metaforuyla açıklar. Bu görüş adını da bu metafordan almıştır: Hareket Eden Spot Işığı Kuramı.

³Metafor konusunda içlerinde felsefecilerin de olduğu farklı disiplinlerden araştırmacıların çalışmalarını bir araya getiren şu iki derleme kitaba bakılabilir: A. Ortony, *Metaphor and Thought* (Cambridge: Cambridge University Press, 1993). R. W. Gibbs Jr., *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008).

⁴G. Deleuze, *Anlamların Mantiği*, çev. H. Yücefer, (İstanbul: Norgunk, 2015).

⁵S. Žižek, *Matrix: Sapkınlığın İki Yüzü*, çev. B. Turan, (İstanbul: Encore, 2014).

⁶Felsefi yöntemi farklı açılardan inceleyen şu kitaba bakılabilir: H. Cappelen, T. S. Gendler, J. Hawthorne, *The Oxford Handbook of Philosophical Methodology* (Oxford: Oxford University Press, 2016).

uslamlama içermemesi düşünülemez. Öncüller ve sonuç kimi durumlarda örtük olabilir ancak örtüklük metnin uslamlamalı niteliğini değiştirmez.⁷

Sonuç olarak burada ele alınan dört öneri de analitik felsefe ve kıta felsefesi geleneklerini birbirinden ayırmak için gerekli bir ölçüt olamaz. Felsefe çalışmalarını bu iki geleneğin kapsamına göre bölümlemekte karşılaşılabilecek bir başka sorun da bu geleneklerin 20. yüzyıl öncesi felsefe çalışmalarını kapsamaya uygun düşmemesidir. Örneğin Aristoteles, Descartes, Hume, Kant, Hegel felsefeleri için kıta felsefesi mi analitik felsefe mi diyeceğiz? Bu soruya yanıt verilemez. Kapsayıcı bir ayırım yapılacaksa yalnızca yakın dönemi değil bütün bir felsefe tarihini buna göre bölümleyebiliyor olmamız gerekir.

Şu noktayı vurgulamak gerekiyor. Burada kıta felsefesi ve analitik felsefe ayrımının gerçek bir ayırım olmadığını söylemeye çalışmıyorum. 20. yüzyıl felsefesinde bu ayrımın bir yanına düştüğü çok açık olan Heidegger ve Frege gibi filozoflar bulunduğunu görürüz. Göstermek istediğim sorun, birçok tekil felsefe çalışması için ayrımın uygulanmasındaki belirsizliktir. Bu iki filozof üzerine yapılmış çalışmalar için bile kimi durumlarda karar vermek güçtür. Analitik gelenekte yer aldığı açık olan Brandom'ın Heidegger üzerine incelemelerine ya da kıta geleneğinde yer aldığı açık olan Badiou'nun Frege üzerine yaptığı çalışmaların gelenek ayrımının neresine düştüğü tartışmalıdır.⁸

Felsefe Tarihi / Sistematik Felsefe Ayrımı

Felsefe çalışmalarını bölümlemek için ikinci bir seçenek olarak *felsefe tarihi* ve *sistematik felsefe* ayrımına başvurulması düşünülebilir. Türkiye'de felsefe bölümlerinin neredeyse tamamında anabilim dalları bu ayrıma göre belirlenmiştir. Bu bakımdan ayırım ilk başta kapsayıcı gibi görünebilir ancak ilk öneride olduğu gibi burada da önemli belirsizlikler bulunur.

Buradaki en önemli sorun felsefe tarihinin sınırının neresi olduğuyla ilgilidir. Örneğin 1970'lerde ortaya atılmış bir felsefe kuramının incelenmesi felsefe tarihi çalışması sayılır mı? Ya da günümüzde yaşayan düşünürler üzerine yapılacak bir çalışma tarihsel sayılamaz mı? Örneğin Habermas ve Searle'nün iletişim kuramlarını karşılaştıran bir çalışma Descartes ve Kant'ın varlık yüklemi konusundaki görüşlerini karşılaştıran bir çalışmayla yöntem ve yaklaşım bakımından önemli benzerlikler taşır. İkincisinin felsefe tarihi çalışması olduğu açıktır. İlkinde ise karşımıza bir güçlük çıkar. Bir yandan tarihsel çalışmalara benzediği için felsefe tarihi çalışması demek isteyebiliriz. Öte yandan günümüz düşünürlerinin görüşleri incelendiği için felsefe tarihi demek pek uygun görünmez.

Sistematik felsefe kavramı da bir açıklık taşımaz. Bir çalışmayı sistematik felsefe örneği yapan hangi özellikleridir? Felsefe tarihi çalışması olmayan her çalışma sistematik felsefe sayılabilir mi? Sistematik felsefe çalışmaları felsefe tarihinden yararlanmazlar mı, yararlanabilirlerse bunu hangi ölçüde yapabilirler? Bunun gibi sorular yanıtsız kalır. Öyleyse felsefe tarihi ve sistematik felsefe ayrımının da felsefi bölümleme için yeterince uygun olmadığı sonucuna varabiliriz.

Filozof Odaklı / Sorun Odaklı Yaklaşım Ayrımı

Üçüncü olarak *filozof odaklı* ve *sorun odaklı* gibi bir ayırım yapılması ve felsefe çalışmalarının buna göre bölünmesi önerilebilir.⁹ Burada sorulması gereken soru çalışmanın odak noktasının bir filozof mu,

⁷Kıta felsefesi ve analitik felsefe geleneklerinde yayın yapan dergilerde yer alan yazıları inceleyip aralarında uslamlamalara başvurmak bakımından bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşan bir çalışma için bkz.: M. Mizrahi, M. Dickinson, "The Analytic-Continental Divide in Philosophical Practice: An Empirical Study," *Metaphilosophy* 52 (2021), 668-680.

⁸Örneğin şu çalışmalar: A. Badiou, "Marque et Manque: À Propos du Zéro," *Cahiers pour l'Analyse* 10 (1969), 150-73. R. Brandom, "Heidegger's Categories in 'Being and Time,'" *The Monist* 66(3) (1983), 287-409.

⁹Bu ayrıma dikkatimi ilk olarak İlhan İnan çekti. Onun ayırım için İngilizcede önerdiği "figure based" ve "problem based" terimlerinin Türkçe karşılıkları olarak önceleri "filozof temelli" ve "sorun temelli" deyimlerini kullanıyordum ancak sonradan İnan'ın Türkçe açısından daha uygun karşılıklar olduğunu belirttiği "filozof odaklı" ve "sorun odaklı" adlandırmalarını benimsedim.

yoksa bir sorun mu olduğudur. Amaç bir filozofun belirli bir konuda ne söylediğini, neyi savunduğunu açığa çıkarmak mı, yoksa bir felsefe sorununu kendi başına ele almak mı? Bu türden sorular felsefe çalışmalarının bölümlenmesinde yol gösterici olurlar.

Filozof odaklı felsefe çalışmaları için çalışmanın yürütücüsüne “Kimi çalışıyorsun?” sorusunu sormak anlamlı olur. Bu tür çalışmaların başlıkları genelde “*A* filozofunda *x* kavramı/sorunu”, “*A* filozofunda ve *B* filozofunda *x* kavramı/sorunu” ya da “*A* filozofundan *B* filozofuna *x* kavramı/sorunu” biçimindedir.¹⁰ Bir felsefe okulunu incelemek de filozof odaklı bir çalışma olur. Örneğin Stoa felsefesine yönelik bir inceleme çok sayıda filozofu içerebilecek olsa da yine bir filozof araştırması sayılmalıdır. Bu söylenenlerden filozof odaklı felsefede hiçbir sorun ele alınmaz burada bütünüyle tarihçilik yapılır sonucuna elbette varmamak gerekir. Buralarda da felsefi sorunlar ele alınır ancak tartışılan sorunun bir ya da birkaç filozof ya da bir dönemle sınırlanması çalışmanın filozof odaklı olma niteliğini belirler. Tersinden baktığımızda da sorun odaklı çalışmalarda filozoflara yer verilmediği sonucu hatalı olur. Bir sorun tartışılırken elbette filozoflara başvurulacaktır ancak bu nitelikteki bir çalışmada filozoflar ve onların yapıtları, sorunun tartışılmasına yardımcı olmak bakımından işlev görürler, odakta yer almazlar diyebiliriz.

Bu ayrım önceki ikisinden çok daha kapsayıcıdır. Felsefe tarihindeki neredeyse bütün çalışmaları böyle bölümleyebiliriz. Elbette arada kalmış, karar vermeyi zorlaştıran örnekler olacaktır ama bunların çoğunu dikkatli bir incelemeyle bölümlemeye katabiliriz. Zorlu görünen bir örnek olarak Kripke'nin *Wittgenstein Kuralları ve Özel Dil* kitabı üzerinde durulabilir. Kripke orada Wittgenstein'in ikinci dönemindeki görüşlerinden yola çıkarak dilsel anlamın olgusal bir temeli bulunmadığına yönelik kuşkucu bir usamlama türetir. Ek olarak bu soruna Wittgenstein'da bulunduğunu düşündüğü bir yanıt verir. İlginç olan, bu konunun sonraki alanyazında doğrudan Wittgenstein üzerinden değil Kripke üzerinden tartışılmasıdır. Buna karşılık özellikle Wittgenstein uzmanları Kripke'nin Wittgenstein'ı yanlış yorumladığı eleştirileri getirirler. O da bunun üzerine kendi yorumunu Wittgenstein'ın onaylamayacağını kabul etmekle birlikte söylediklerinin Wittgenstein'ın usamlamasının kendisinde bıraktığı etki olarak görülmesini ister.¹¹ Bu nedenle birçok kuramcı bu kitaptaki görüşleri öne sürenin “Kripkenstein” olduğu yorumunu yapmışlardır.¹²

Bu örnekten aslında filozof odaklı / sorun odaklı felsefe ayrımının tam olarak neye göre yapılması gerektiğiyle ilgili önemli bir ölçüt çıkarabiliriz. Bir çalışmaya orada tartışılan filozofun görüşlerinin doğru yansıtılmadığı eleştirisi geldiğinde çalışmayı yürüten kişinin nasıl tepki vereceği çalışmanın filozof odaklı olup olmadığını belirlemede önemli bir rol oynar diyebiliriz. Buradaki savunma, söz konusu filozofun aslında doğru yansıtıldığına yönelik olacaksa, bununla ilgili metinsel kanıtlar aranacaksa çalışmanın filozof odaklı olduğu sonucuna varabiliriz. Filozof odaklı çalışmalarda bu türden bir eleştiri yıkıcı etki yapacaktır.¹³ Buna karşılık tartışılan filozofun ne dediğinden bağımsız bir biçimde metindeki usamlama kendi başına tartışılmaya değerse, çalışmanın sorun odaklı olduğunu söyleyebiliriz. Bu ölçüte göre Kripke'nin *Wittgenstein* kitabının bir filozof incelemesi gibi görünmesine karşın aslında sorun odaklı bir çalışma olduğu açık duruma gelir.¹⁴

¹⁰Glock Almanya'da yapılan tezlerin başlıklarının çoğunlukla böyle olduğunu belirtir: “Tipik bir Alman tezi, ‘Augustine’den Dilthey’e Tarih Kavramı’ gibi bir başlık taşır.” H.-J. Glock, *Analitik Felsefe Nedir?*, çev. O. B. Kaplan (İstanbul: Albaraka Yayınları, 2021), 142.

¹¹S. A. Kripke, *Wittgenstein Kuralları ve Özel Dil*, çev. B. Açıllı, (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2007), 16.

¹²Benzer bir örnek 1929 yılındaki ünlü Davos toplantısında yaşanır. Burada Heidegger bir Kant yorumu ortaya koyar ancak başta Cassirer olmak üzere Kant uzmanları bu yoruma karşı çıkıp bunun Kant'ı baş aşağı çevirmek anlamına geldiğini öne sürerler (M. Friedman, *A Parting of the Ways: Carnap, Cassirer, and Heidegger* (Chicago; La Salle, Illinois: Open Court, 2000), 2–3, 61). Ancak Heidegger'in asıl amacı kendi felsefesinin Kant'ta bir doğrulamasını bulmak olduğundan bu eleştiriler onu etkilemez ve sonrasında bu konudaki görüşlerini *Kant ve Metafizik Problemi* başlığıyla yayımlar. Bkz.: M. Heidegger, *Kant ve Metafizik Problemi*, çev. Kaan H. Ökten (İstanbul: Alfa Yayınları, 2021).

¹³Buradaki “*x* filozofu öyle demiyor” türünden eleştirilerin yıkıcı etki yapıp yapmayacağı sorusuna dikkatimi Cem Kamözüt çekti.

¹⁴Williamson da bu sonucu destekleyen bir yorum yapar:

“Soru şuydu: Bu [Kripke'nin yorumu] Wittgenstein'in anlatmak istediği şeye uygun muydu? Wittgensteinciler arasındaki uzlaşının uymadığı yönündeydi ve tarih araştırmacısı bakış açısına göre haklı olabilirlerdi. Ancak takındıkları olumsuz tutumla, felsefedeki ana akımdan dışlan-

Yakın Dönem Doktora Tezlerini Bölümleme

Bu bölümde, yukarıda sunulan üç ayırmadan en kapsayıcısı olan üçüncüsü ışığında Türkiye'de yapılmış felsefe çalışmalarının bölümlenmesi konusunu ele alacağız. Araştıracığımız soru yakın dönemde Türkiye'de ağırlıklı olarak filozof odaklı mı yoksa sorun odaklı mı felsefe yapıldığıdır. Zaman içinde eğilimlerde bir değişme olup olmadığını da görmeye çalışacağız. Bu araştırmada farklı türde çalışmalara bakılabilir ancak ben doktora tezlerine odaklanacağım. Doktora tezi, bir akademisyenin sonraki kariyeri için belirleyici önemi olan bir çalışma olduğundan Türkiye'de yakın dönemde yapılmış doktora tezlerini incelemenin ülkedeki akademik felsefenin karakterini çözümlemek için doğru bir yaklaşım olacağına inanıyorum. Bu amaçla açık bir kaynak olan Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, Ulusal Tez Merkezinde¹⁵ yer alan, "Felsefe Anabilim Dalı" kapsamında 2004–2023 yılları arasında yapılmış doktora tezlerini taradım. Arama sonuçlarında çıkan tezlerde başlık, özet, içindekiler gibi bölümlerin yanı sıra kimi tezlerde ana metni de inceleyerek tezin bölümlemede nereye düştüğünü belirledim. Bu taramada kimi kayıtları dışarıda bırakmak gerekti. Öncelikle tam metni bulunmayan tezleri inceleme dışı tuttum. Arama sonuçlarında Türkiye'de yapılmamış ancak denkliği alınmış kimi tezler de yer alıyor. Amacım Türkiye'deki durumu görmek olduğundan onları değerlendirmeye katmadım. Başka bölümlerde yapılmış olup sınıflama hatası nedeniyle "Felsefe Anabilim Dalı" aramasında çıkan tezleri de ayıklamak gerekti. Son olarak felsefe bölümlerinde yapılmış ancak içerik olarak felsefeden çok bilim tarihi, siyasi tarih ya da edebiyat incelemesi gibi başka disiplinlere yakın sayılabilecek tezleri değerlendirme dışı tuttum.

İncelenen tezler içinde filozof odaklı ya da sorun odaklı olduğu çok açık olan örnekler bulunduğu gibi nereye düşmesi gerektiği ilk bakışta saptanamayan tezler de bulunuyordu. Bu tür durumlarda bakılması gereken, tezi yazan kişinin yöneliminin bir soruna yanıt aramak mı yoksa belirli filozofların bir konuda neleri savunduğunu açık kılmak mı olduğudur. Bunun en önemli göstergesi incelenen alanyazının belirli filozoflar çevresinde sınırlanıp sınırlanmadığıdır. Şunu söyleyebiliriz: Asıl amacı bir felsefe sorununa yanıt aramak olan bir araştırmacının incelediği kaynakları belirli dönemlerle ya da filozoflarla sınırlamaması beklenir. Araştırmasıyla ilgili olabilecek çağdaş tartışmaları da incelemesi gerekir. Örneğin amacı bilgi felsefesinde kuşkuculuk sorununu incelemek olan bir araştırmacı, incelemesini Descartes ile başlatıp G. E. Moore'la bitirmemeli, günümüzde bu konuda neler tartışıldığına da bakmalıdır. Tersine durum araştırmaya yapay bir sınır koymak, incelemeyi belirli filozoflarla sınırlı tutmak olur. Bu ise tezin ağırlığının sorun incelemesinden filozof incelemesine kaydığının bir göstergesi olur.¹⁶ Sorun odaklı tezlerin bir başka göstergesi ise tezin yapısının sorunun gerektirdiği tartışma çerçevesinde oluşturulmasıdır. Böylesi tezlerde inceleme sırası genellikle hangi kavram ya da sorunun öncelikli tartışılması gerektiğine göre belirlenir. Filozof odaklı tezlerde ise tezin yapısı çoğunlukla, incelenen filozofların tarihsel sırasına göre belirlenir. Türkiye'de yapılan filozof odaklı tezlerin önemli bir bölümünde yapı, belirli bir konuda önce *A* filozofunun, sonra *B* filozofunun incelenmesi, en sonda ise bu iki filozofun görüşlerinin karşılaştırılması biçimindedir. Filozof odaklı tezlerde sıklıkla gözlenen bir başka özellikse incelenen filozofun salt ilgili sorunla bağlantılı görüşlerinin değil genel felsefesinin tanıtılması yoluna gidilmesidir. Doktora tezlerinden elbette belirli bir oranda özgünlük beklenir. Bu özgünlüğün nerede aranması gerektiği de filozof odaklı ve sorun odaklı tezlerde farklılık gösterir. İlk türdeki tezlerden, incelenen filozoflara yeni bir yorum getirilmesi, onların felsefelerinden yeni sonuçlar çıkarılması ya da aralarında yeni bağlantılar kurulması istenirken ikinci türdeki tezlerden, araştırılan soruna nasıl bir

maktan kaçınmak için son şanslarını da yitirdiklerini fark etmemiş görünüyordular. Wittgenstein'in adının gücü yeniden düşüğe geçti. Kripke'nin uslamlaması ise kendi başına, istemeden de olsa yeni metafiziğe etkisini yayma fırsatı verdi." (T. Williamson, "How Did We Get Here From There? The Transformation of Analytic Philosophy," *Belgrad Philosophical Annual* 27 (2014), 27.)

¹⁵<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

¹⁶İncelenen bir filozof (ya da filozoflar) üzerine mi yoksa bir sorun üzerine mi olduğu konusunda asıl belirleyicinin araştırmacının yönelimi olduğuna ve sorun odaklı yaklaşımda alanyazın taramasının çağdaş tartışmaları da içermesi gerektiğine dikkatimi İlhan İnan çekti.

çözüm getirildiğinin açıkça belirtilmesi ve bu çözümün diğerlerine göre üstünlüğünün gösterilmesi istenir. Bütün bu söylenenler hesaba katılınca ilk bakışta bölümlemedeki yerinin belirlenmesi zor gibi görünen tezlerle ilgili sorun ortadan kalkıyor.

Sonuçta ortaya Çizelge 1'de görülen sayılar çıkıyor. Bu verilerden çıkan sonuç Türkiye'de filozof odaklı felsefenin açık bir üstünlüğü olduğudur. Buna karşılık son dönemde sorun odaklı doktora tezlerinin oranının giderek artmakta olduğu da görülebiliyor. Bunu daha iyi gösterebilmek için tezleri beşer yıllık dilimlerde gruplarsak Çizelge 2'de görülen sayılar elde ediliyor. Bu çizelgede, sorun odaklı tezlerin oranında dikkat çekici bir artış olduğu açıktır.

Çizelge 1

Son 20 yıldaki doktora tezlerinin dağılımı

	Filozof odaklı tezler	Sorun odaklı tezler
2004	12	0
2005	2	0
2006	5	2
2007	11	1
2008	10	2
2009	10	0
2010	14	1
2011	17	5
2012	19	1
2013	23	6
2014	23	3
2015	29	8
2016	29	8
2017	32	6
2018	22	4
2019	40	10
2020	27	10
2021	30	7
2022	59	21
2023	51	16
Toplam	476	111

Çizelge 2

Sorun odaklı tezlerin beş yıllık dilimlere göre oranı

	Sorun odaklı tezlerin oranı
2004–2008	11,11
2009–2013	13,54
2014–2018	17,68
2019–2023	23,62

Peki bu değişimi nasıl değerlendirilmeliyiz? Bir sonraki bölümde, toplumsal beklentileri karşılamak bakımından hangi felsefi yaklaşımın daha başarılı olduğunu saptayarak bu soruya yanıt arayacağım. Böylece çizelgelerde açığa çıkan Türkiye'deki felsefenin değişiminin de bir değerlendirmesi ortaya konmuş olacak. Ancak öncesinde iki noktaya dikkat çekmek istiyorum. İlk olarak bölümlemeye konu olan iki felsefe yapma

yaklaşımı da kendi başına değerli ve gereklidir. Filozofların görüşlerini daha iyi anlamak felsefe etkinliğinin olmazsa olmaz bir parçasıdır. Bugünkü düşünüş biçimlerimizin geçmişteki köklerini görmek, onlardan esinlenerek felsefedeki tartışmaları varsıllaştırmak isteriz. Buna karşılık felsefe *yalnızca* filozofları anlamaya yönelik bir etkinlik olamaz. Bilimsel ve toplumsal gelişmeler yeni olguların felsefe sorunu olarak ele alınmasına olanak tanımaktadır. Örneğin yapay zekânın son birkaç yıldaki gelişimi yeni felsefe sorunlarını gündeme getirmektedir. Yapay zekânın ortaya çıkardığı ürünlerin etik ve estetik açıdan tartışılması bu türden sorunları içermektedir. Bunun yanı sıra yeni gelişmeler eski sorunların yeniden ele alınmasına da olanak tanıyor. Örneğin COVID-19 salgını sırasında aşılmanın bir sorumluluk olup olmadığı, sokağa çıkma yasaklarının bir insan hakları ihlali olup olmadığı gibi tartışmalar yurttaş olmanın getirdiği haklar ve sorumluluklar konusundaki eski bir tartışmaya yeni açılımlar getirdi. Sonuç olarak hem filozof odaklı hem de sorun odaklı felsefe yaklaşımının genel felsefe etkinliği için vazgeçilmez olduğu kabul edilmelidir. İkinci olarak yapılan felsefenin başarılı ya da başarısız olması bu iki felsefe yaklaşımında da karşılaşılabilecek bir durumdur. Bir felsefe çalışmasının nitelikli olup olmadığı onun filozof odaklı ya da sorun odaklı olup olmadığından bağımsızdır. Dolayısıyla buradaki bölümlere “iyi felsefe” “kötü felsefe” yargılamasını içermez.

Felsefe Yaklaşımları ve Toplumsal Beklentiler

Eldeki veriler ışığında söz konusu iki felsefe yaklaşımının bir değerlendirmesini vermeye çalışırsak neler söylenebilir? Bu amaçla ilk olarak bu yaklaşımlardan birini benimseyerek ağırlıklı olarak bu yaklaşıma uygun çalışmalar yapan birinin felsefi gelişiminin nasıl olacağını, sonrasında da toplumsal beklentilerin karşılanması bakımından hangi yaklaşımın daha uygun olacağını inceleyelim.

Filozof odaklı felsefe yaklaşımıyla başlarsak burada kendi bütünlüklü felsefe sistemlerini oluşturmuş filozoflara yönelik çalışmaların kişinin felsefi gelişmesine önemli katkıları olduğunu gözlemleriz. Çalışılan filozofla kurulmuş ilişkiyi bir tür usta-çırak ilişkisine benzetirsek usta olarak görülen filozofun yanında kişinin kendisini geliştirmesi olanaklı olur. Yeni bir sorunla karşılaşıldığında “Bu konuda ustam ne diyor/derdi?” türünden bir düşünme biçimi benimsenir. Bu durumun olumsuz yanı ise belirli bir konfor alanı yaratıp giderek daha tutucu bir felsefe yapma anlayışının ortaya çıkabilmesidir. Yine usta-çırak benzetmesini sürdürürsek çırağın “Biz ustamızdan böyle görmedik.” bakışıyla yeniliklere karşı tepki geliştirmesi, yeni felsefe sorunlarını daha baştan “Bunlar zaten ustamın çözdüğü sorunlar, burada yeni bir şey yok!” gibi yadsıyıcı bir tutum alması kişinin felsefi gelişimini zayıflatacak bir noktaya varabilir. Kişinin felsefeye bakışının temeline bir ya da birkaç filozofu oturtması onlara yönelik eleştirileri de “yanlış anlıyorlar”, “çarpıtıyorlar” diyerek geçiştirmesi sonucunu doğurabiliyor. Çalışılan filozofu (ustayı) zorlama yorumlarla eleştirden kurtarma çabası görülebiliyor.

Genel eğilim nedeniyle böyle olumsuz beklentiler oluşsa da elbette bu sonuçlar kaçınılmaz değildir. Çalışılan filozofa nesnel gözle bakabilen yapıtlar ortaya konabilmektedir. Kariyerine filozof incelemesi türünden çalışmalarla başlayıp sonradan o filozoftan bağımsız sorun odaklı yaklaşıma ağırlık veren çok sayıda örnek de bulunmaktadır. Geçmişte birçok büyük filozof başlangıçta belki başka bir filozofun (ustanın) yanında/ doğrultusunda çalışmaya başlamış ancak sonradan bunu aşmışlardır. Felsefe tarihinden buna en ünlü örnek herhalde Aristoteles’in felsefi gelişimidir.

Bu söylenenlerden filozof odaklı çalışmaların özgün olmadıkları, yeni bir şey söylemedikleri gibi bir sonuca varmak da hatalı olur. Bir filozofun görüşlerine özgün bir yorum getirmek, başka düşünürlerle bağlantıları içinde yeni bir bakış açısı getirmek her zaman olanaklıdır. Bu türden çalışmalar kuşkusuz özgündürler.

İkinci olarak sorun odaklı felsefe üzerine bir değerlendirme yaparsak bu yaklaşımın bir sorun üzerine serbestçe düşünme becerisini geliştirme bakımından çok önemli bir yararı olduğu açıktır. Burada belirli bir

filozoftan yola çıkılmadığı için araştırılan sorun için sınırsız bir kaynakça içinden seçme yapmak gerekir. Bu da kişinin yöntemli bir araştırma yapma becerisini edinmesiyle olanaklı olur. Öte yandan sorun odaklı yaklaşımın olumsuz bulunabilecek kimi yönleri de vardır. Tekil bir felsefe sorununa odaklanan çalışmalar, kişinin genel felsefi birikimini filozof odaklı bir çalışma kadar artırmayacaktır. Filozof odaklı yaklaşımda, çalışılan filozofun yapıtlarıyla bütüncül bir ilgi gerekli olduğundan bu türden bir çalışmadan daha kapsamlı bir felsefi birikim elde edilmesi beklenir.

Toplumsal beklentiler bakımından iki felsefe yaklaşımını karşılaştırdığımızdaysa sorun odaklı yaklaşım ön plana çıkar. Bu anlayışla felsefeye bakıldığında felsefeye yönelik en temel eleştirilerden birine yanıt verme olanağı doğar. Bu eleştiri felsefecilerin toplumdan kopuk olduğu, kendi dünyalarında soyut çalışmalar yaptıkları, geçmişteki kişiliklere takılıp kaldıkları gibi düşüncelere dayanır. Her ne kadar popüler kültürde felsefeye artan bir ilgiden söz edilse bile akademik araştırmalar söz konusu olduğunda üniversite dünyasında felsefecilerin araştırmalarını küçümseme eğilimi vardır.¹⁷ Bu durumun felsefe bölümlerinin hem ülkemizde hem dünyada maddi kaynak bulmakta zorlanması, kimi felsefe bölümlerinin kapanma tehlikesiyle karşılaşması gibi sonuçları olur.

Akademik felsefeye yönelik bu yaşamdan kopukluk eleştirisine sorun odaklı felsefe yaklaşımıyla bir yanıt verilebilir. Yapılması gereken felsefedeki kuramsal tartışmaların pratik sorunlarla bağını daha fazla göstermeye yönelmesidir. Bunu yaparken tek tek filozoflara gönderme yapmadan, onların kavramsal çerçevelerinden bağımsız bir biçimde sorunların kendi başına neden önemli olduklarını ortaya koyabilmek önem taşır. Son dönemde dünyadaki felsefe yayınlarına ve etkinliklerine baktığımızda bu yönde çabaların giderek artmakta olduğunu görürüz. Buna bir örnek dil felsefesindeki temel ayrımların propaganda, nefret söylemi, hukuk dili, yanıltıcı dil kullanımları gibi toplumsal ve politik konulara uygulanmasıyla ortaya çıkan yeni tartışmalardır.¹⁸ Bir başka örnek son dönemde ilginin giderek arttığı sosyal epistemoloji olabilir. Geleneksel bilgi felsefesi bilgi, inanç ve gerekçelendirme gibi temel kavramları çoğunlukla bir öznenin zihin durumu açısından inceler. Sosyal epistemoloji ise geleneksel bilgi felsefesinin sağladığı kavramsal araçlardan da yararlanarak bilginin bir öznenin dışına nasıl ve hangi yollarla aktarıldığı, bu aşamada ortaya nasıl sorunlar çıktığı gibi konularla ilgilenir. Bilgi kirliliği, bilgisel adaletsizlik gibi toplumsal açıdan önemli başlıklar bu alanın tartışmalarıdır.¹⁹

Burada vurgulamak istediğim nokta felsefenin soyut gibi görünen sorunlarıyla ilgili tartışmaların pratik etkilerinin gösterilmesine yönelik toplumsal beklenti bakımından sorun odaklı felsefenin daha uygun bir yaklaşım olduğudur. Filozof odaklı felsefe, ilgisini belirli bir filozof ya da felsefi dönemle sınırlı tuttuğundan felsefe dışındaki alanlarla bağını kurmaya sorun odaklı felsefeye oranla daha uzaktır. Söylemek istediğim filozof odaklı felsefede bunun olanaksız olduğu değil yalnızca sorun odaklı yaklaşımın toplumda ve akademinin geri kalanında kendini gösteren beklentileri karşılamak için daha elverişli olduğudur. Yukarıda sıraladığım örnekler de bunu desteklemektedir.

Şunu da belirtmek gerekir. Pratik çıktıya yönelik toplumsal beklentiye sorun odaklı felsefe yaklaşımıyla yanıt verildiğinde bu yanıt felsefenin genelinin verdiği bir yanıt olarak görülmelidir. Felsefedeki her yaklaşımın ya da alt alanın söz konusu beklentiye ayrı ayrı yanıt vermesi gerekmez. Önemli olan bir akademik

¹⁷Bunu örnekleyen bir olay 2009 yılında Boğaziçi Üniversitesinde "Darwin ve Felsefe" adlı derse konuk olarak gelen ünlü jeolog Celâl Şengör'ün felsefecilerin bardak elimde mi değil mi gibi sorunlarla uğraştığını söylemesidir.

¹⁸Bu alandaki son dönem tartışmaların yer aldığı bir kaynak olarak Khoo ve Sterken incelenebilir. Bkz.: J. Khoo; Sterken, R., *The Routledge Handbook of Social and Political Philosophy of Language* (New York; London: Routledge, 2021).

¹⁹Bilgisel adaletsizliğin farklı türleri bulunur. Bunlardan en çok tartışılan tanıklık adaletsizliği, en basit açıklamayla, bir konuşucunun sözlerine bilgisel açıdan gereken değerin verilmemesiyle ortaya çıkar. Buradaki adaletsizliğin kaynağı konuşucunun etnik köken, sınıfsal konum, cinsiyet gibi özelliklerinin dinleyicide tetiklediği ön yargılar olduğundan bu özelliklere dayalı ayrımlarla ilgili toplumsal tartışmaların daha iyi anlaşılması için bilgisel adaletsizlik araştırması önem taşır. Bu konudaki tartışmaları başlatan çalışma için bkz.: M. Fricker, *Epistemic Injustice: The Moral Dimensions of Miscommunication* (Oxford: Oxford University Press, 2007). Ayrıca bkz.: K. Gülen, *Bilmenin Etiği*, Çeviren K. Gülen, (Ankara: FOL, 2023).

disiplin olarak felsefenin toplamda, toplumsal beklentinin farkında olup buna uygun yanıtlar üretebilecek yetenekte olmasıdır.²⁰

Böylece Türkiye'deki felsefe çalışmalarında sorun odaklı yaklaşımın yaygınlaşmaya başlamasının olumlu bir değişim olduğu sonucuna varabiliriz. Bu demek değil ki filozof odaklı felsefeye gereksinim kalmadı ya da kalmayacak. Felsefe etkinliği bir bütün olarak düşünüldüğünde bu iki felsefe yapma yaklaşımının birbirini tamamladığını söylemek gerekir.²¹ Buna karşılık Türkiye'de uzun dönemler boyunca filozof odaklı felsefe yaklaşımı felsefe dünyasında neredeyse tek felsefe yapma yaklaşımı gibi benimsenmişti. Bu durum Türkiye'de felsefenin gelişimi düşünüldüğünde bir eksiklikti. Bu dengesizliğin aşılmağa olduğu ve Türkiye'de sorun odaklı felsefe yaklaşımının yaygınlaştığını görmek sevindiricidir.

Teşekkür	Çalışmanın farklı aşamalarında bana yol gösterici önerilerde bulunan İlhan İnan, Cem Kamözüt ve Hakan Yücefer'e teşekkür ederim.
Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Acknowledgement	I would like to thank İlhan İnan, Cem Kamözüt and Hakan Yücefer for their guiding suggestions at different stages of the study.
Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri	Alper Yavuz
Author Details	¹ Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Bilim Tarihi Ve Felsefesi Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye 0000-0001-5763-3421 alper.yavuz@msgsu.edu.tr

Kaynakça | References

- Badiou, A. "Marque et Manque: À Propos du Zéro." *Cahiers pour l'Analyse* 10 (1969): 150-73.
- Brandom, R. "Heidegger's Categories in 'Being and Time.'" *The Monist* 66(3) (1983): 287-409.
- Cappelen, H., Gendler, T. S. ve Hawthorne, J. (Ed.). *The Oxford Handbook of Philosophical Methodology*. Oxford: Oxford University Press, 2016.
- Deleuze, G. *Anlaman Mantiğı*. Çeviren H. Yücefer. İstanbul: Norgunk, 2015.
- Fricker, M. *Epistemik Adaletsizlik: İktidar ve Bilmenin Etiği*. Çeviren K. Gülen. Ankara: FOL, 2023.
- Friedman, M. *A Parting of the Ways: Carnap, Cassirer, and Heidegger*. Chicago; La Salle, Illinois: Open Court, 2000.
- Gibbs Jr., R. W. (Ed.). *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Glock, H.-J. *Analitik Felsefe Nedir?*. Çeviren O. B. Kaplan. İstanbul: Albaraka Yayınları, 2021. Heidegger, M. *Kant ve Metafizik Problemi*. Çeviren K. H. Ökten. İstanbul: Alfa, 2020.
- Heidegger, M. *Kant ve Metafizik Problemi*. Çeviren Kaan H. Ökten. İstanbul: Alfa Yayınları, 2021.
- Khoo, J. ve Sterken, R. (Ed.). *The Routledge Handbook of Social and Political Philosophy of Language*. New York; London: Routledge, 2021.
- Kripke, S. A. *Wittgenstein Kuralları ve Özel Dil*. Çeviren B. Açıl. İstanbul: Litera Yayıncılık, 2007.

²⁰Türkiye'de Felsefe Yapmak sempozyumunda diğer felsefe yaklaşımlarının söz konusu beklentiye nasıl bir yanıt verebilecekleri sorusunu sorduğu için Serdar Köşkeröğlu'na ve bu beklentiye akademik felsefenin genelini karşılamasının yeterli geleceği yanıtını benimle paylaştığı için Gürol Irzık'a teşekkür ederim.

²¹Yapılması gereken bir uyarı buradaki tartışmanın felsefe öğretimiyle değil felsefe araştırmasıyla ilgili olduğudur. Felsefe öğretiminin filozof odaklı mı yoksa sorun odaklı mı olmasının daha iyi olacağı sorusu ayrı bir tartışmayı gerektirir.

- Mizrahi, M. ve Dickinson, M. "The Analytic-Continental Divide in Philosophical Practice: An Empirical Study." *Metaphilosophy* 52 (2021): 668-680.
- Ortony, A. (Ed.). *Metaphor and Thought* (2. bs.). Cambridge: Cambridge University Press, 1993.
- Paul, L. A. *Transformative Experience*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Williamson, T. "How Did We Get Here From There? The Transformation of Analytic Philosophy." *Belgrad Philosophical Annual* 27 (2014): 7-37.
- Žižek, S. *Matrix: Sapkınlığın İki Yüzü*. Çeviren B. Turan. İstanbul: Encore, 2014.